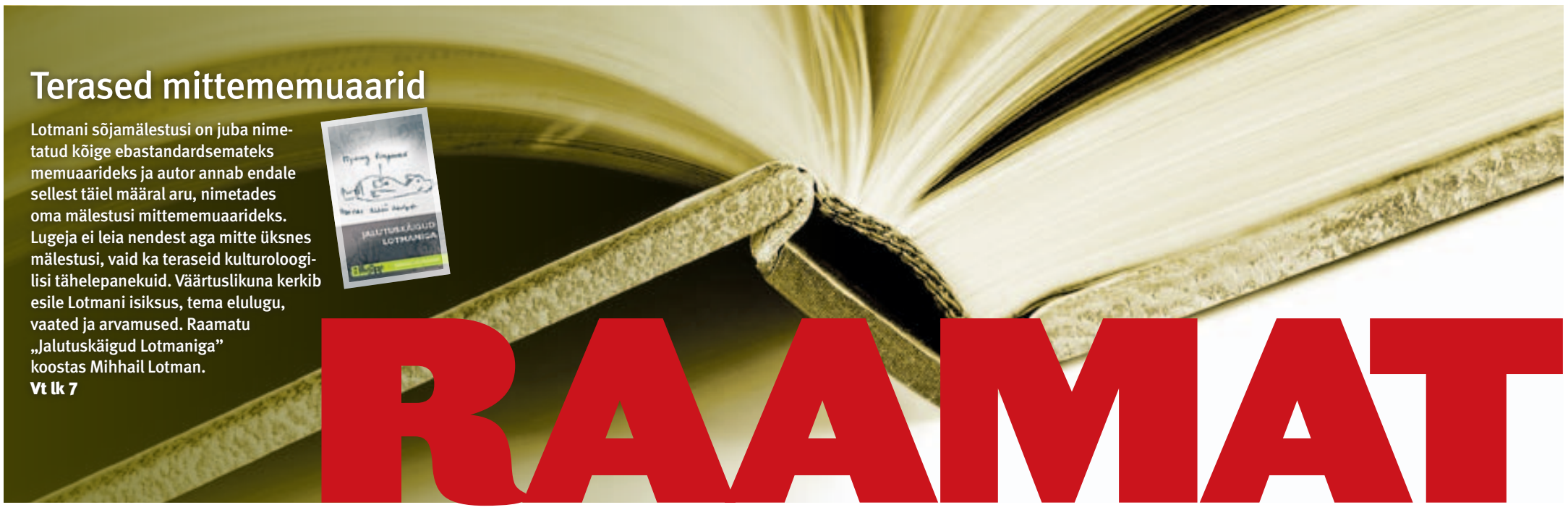

Terased mittememuaarid

Lotmani sõjamälestusi on juba nimetatud kõige ebastandardsemateks memuaarideks ja autor annab endale sellest täiel määral aru, nimetades oma mälestusi mittememuaarideks. Lugeja ei leia nendest aga mitte üksnes mälestusi, vaid ka teraseid kulturoloogilisi tähelepanekuid. Väärtuslikuna kerkib esile Lotmani isiksus, tema elulugu, vaated ja arvamused. Raamatu „Jalutuskäigud Lotmaniga" koostas Mihhail Lotman.
Vt lk 7

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT Nr 1 (54) 17. veebruar 2011

kommentaar

Pidu sõnas eneses

Väljas on lõõtsuvast tuulest hoolimata juba kevade märke ning koos kevadega tuleb taas ka Tallinna Kirjandusfestival HeadRead. Seekord toimub see 26.–29. maini Harju tänava Kirjanike Liidu saalis. Neljal päeval on Kirjanike maja uksed valla ja teretulnud on kõik, keda huvitab see, mida on kirjanikel rääkida nii nende enda loomingust kui ka maailmast laiemalt.

Nii nagu meie lugemisvaragi koosneb väga erinevate autorite loomingust, püüavad ka korraldajad pakkuda võimalikult mitmekesist pilti tänapäeva kirjandusest. Proosakirjanike etteasted vahelduvad luuletajate esindajatega, kirjanduslike rühmituste tutvustused vestlusringidega, väliskülalised eestimaiste esinejatega.

Seekord on väliskülalistest esindatud meie lähimad naabrid, Soomest Riika Pulkkinen ja Elina Hirvonen, Lätist Nora Ikstena, kaugemalt Prantsusmaalt „Eesti romaani" autor Katrina Kalda ning filmirežissöör ja romaanikirjanik Philippe Claudel, Inglismaalt meie festivalikülalistele juba tuttav Jason Goodwin, aga ka ajaloolane Robert Service ja linnafantaasiat kirjutav Suzanne McLeod. Tulla on lubanud ka Angoola päritolu kirjanik Jose Eduardo Agualusa.

Eraldi vestlusring toimub reisikirjanduse teemal. Nagu alati, võib festivaliõhtutel nautida seda, kuidas sobivad kokku luule ja muusika ning esinejaid on sedavõrd eripalgelisi, et kuulamist väärivat peaks sealt leidma igaüks.

Eelmistel aastatel on toimunud kirjanduslikud retked Tallinna eri paikadesse ja piirkondadesse. Seda kavatseme jätkata ka sel aastal ja tulekul on retked Metsakalmistule, Tallinna loomaaeda ja Nõmmele.

See, milliseks festival kujuneb, on suurel määral ka kuulajate-lugejate teha. Mida aktiivsemad ja huvilisemad on kuulajad, seda parem on esineda ka kirjanikel ja seda huvitavamaks kirjaniku-kuulaja dialoog kujuneb. Sest just dialoog, suhtlemine, kohtumine ja kirjandust armastavate pidu peakski see festival olema.

Festivaliuudistega kursis olemiseks hakake meie sõbraks Facebookis: Festival HeadRead.

Krista Kaer
toimkonna liige

Lisaks Kadi Kiipusele (pildil esiplaanil) kuulusid konkursi „25 Eesti kauneimat raamatut 2010" žüriisse Tiiu Allikvee, Tiit Hennoste, Tiit Jürna, Gunnar Kalajas, Kalle Toompere, Endla Toots ja Urmas Viik. Foto: Teet Malsroos

Ilusaimad raamatud

26. veebruarini saab Rahvusraamatukogu peanäituse-saalis imetleda 2010. aasta 25 Eesti kauneimat raamatut ja 5 kauneimat lasteraamatut. Eelmisel aastal ilmunud raamatute seast esitasid kirjastused auhindamisele kokku 193 raamatut, neist 51 lasteraamatut. Konkursile vaatavad tagasi Eesti Kirjastuste Liidu esindajana lasteraamatute žüriis osalenud raamatukujundaja Dan Mikkin ja erapooletu vaatlejana graafiline disainer Heino Prunsvelt.

Kuidas hindate Eesti raamatukujunduse taset?

Dan Mikkin: Raamatukujunduse tase – vähemalt minu hinnata olnud lasteraamatute põhjal – on ühtlaselt hea, ka tuntud tegijad suudavad värskete ideedega üllatada, igal aastal ilmub areenile ka mõni uus tegija oma isikupärase käekirjaga. Positiivne on, et enamasti ei rikuta kujundusega head kunstnikutööd ära, karjuvalt üledisainitud ja illustratsiooni ignoreerivaid raamatuid jääb aina vähemaks.

Omaette probleemidepundar on loetavus. Läbivalt suurte tähtedega on hea lugeda paari sõna, mitte pikemat lõiku. On aga lasteraamatuid, kus terved leheküljed laotud suurtähtedega.

Heino Prunsvelt: Ühelt poolt on raamatud kujundaja nägu, aga teisalt suures osas ka autori ja kirjastuse nägu. Pean kujunduses alati tähtsaks sisu ja välimuse kooskõla, et teose žanri võiks määratleda ka keelt oskamata ja sisu lugemata. Endiselt jätkab võidukäiku hea eest maitse – kuidas iganes keegi seda mõistab. Ise sooviksin ehk seda, et erinevaid kujundustrende oleks rohkem. Et autorid ja kirjastused riskiksid eksperimenteerida, et kujundaja poleks ainult sõnade pakkija kenasse pakendisse, vaid et raamat ise oleks iseseisev taies.

Kuidas kommenteerite selle aasta valikut? Mida tooksite esile?

DM: Tänavuses lasteraamatute valikus oli palju toredaid erinevaid käekirju. Midagi šokeerivalt uut küll silma ei hakanud, aga kasvulava on igati lootustandev. Minu lemmik on kindlasti Kaspar Jancise „Seiklus Salamandril" – hea värske joon, lapsesõbralikult puhas ning mis peamine – perfektselt teostatud. Trükk, makett, paberivalik, kõik moodustas hästi läbimõeldud terviku, integreeritud plaadiga esikaas kirsiks peale. Hea eeskuju kujundajatele-kirjastustele, kes just teostusfaasis järele annavad.

HP: Olen ise olnud korra sellise konkursi žüriis ja ega seal lihtne ole neid valikuid teha. Demokraatia ei pruugi alati esile tuua omapäraseid või riskantseid kujundusi – ikka jääb mõni hääl puudu. Selle aasta valikust tooksin esile vanameistrid Jüri Kaarma ja Andres Tali, aga ka Pia Ruberi kujundatud raamatud. Lasteraamatutest toon esile Dan Mikkini kujundatud teose.

Kellele sellist rittapanemist on vaja?

DM: Loomulikult on see oluline ettevõtmine kõigepealt tegijatele endile. Isenesest hea, et sellise kitsa ala spetsialistid – illustraatorid, kujundajad, kirjastajad – saavad tunnustust, see motiveerib talvekaamoses edasi töötama ja pingutama. Samuti on tore, et raamatute väljanägemine avalikkuse silmis korraks püünele tõstetakse, see aitab raamatuostjaid kaunite raamatute leidmisel poes.

HP: 25 parima esiletõstmine peegeldab meie väikese raamatuturu hetkeseisu. Rolle on mitmeid. Kirjanikule, kujundajatele, kirjastajatele, trükiettevõtetele – igale neist täidab konkurss eri rolli. Kujundajatele on ta ehk aasta tähtsündmus. Raamatukujundus on ju osa meie kultuurist. Aastaid on Eesti 25 parima raamatu näitused tiirutanud mööda ilma, tutvustades meie kujundajate loomingut ka raja taga. Selline maa – sellised raamatud!

Kas raamatu kujundus määrab raamatu müügiedu?

DM: Kindlasti määrab. Disain ei ole puhtesteetiline distsipliin, selle eesmärk on ikkagi raamatu adekvaatne esitlemine, tähelepanu tõmbamine, eristamine lõputul raamatupoe riiulil. Ja hästi funktsioneeriv kujundus on ühtlasi ka kaunis, selle peale võin ma mürki võtta. Mida rohkem on kaunilt kujundatud raamatuid, seda enam areneb ostja maitse ning seda nõudlikumaks ta vormistuse vastu muutub.

HP: Absoluutselt mitte – erandina vast ainult eesti autorite lasteraamatud. Oma lapsele ostetakse ikka midagi ilusat.

uudised

Lastejutuvõistlus

Eesti Lastekirjanduse Keskus, kirjastus Tänapäev ja ajakiri Täheke kuulutavad välja uue lastejutuvõistluse „Minu esimene raamat". Töö soovitatav pikkus on 4–6 autoripoognat ning käsikirju oodatakse 1. novembriks 2011. Konkursi planeeritud auhinnafond on 3000 eurot.

Lisaks auhinnatud ja/või äramärgitud töödele on žüriil seekord õigus välja anda eripreemia parima poistele mõeldud käsikirja eest.

Võistluse tingimused on leitavad aadressil www.tnp.ee

Ilmumas on Jaan Tõnissoni elulugu

Eesti esimesest iseseisvusajast kerkib esile kaks nime: Jaan Tõnisson ja Konstantin Päts. Nende koostöö ja konkurents on lõimelõng ka esimeses põhjalikus Jaan Tõnissoni eluloos, mis ilmub kirjastuselt Varrak. Erkki Tuomioja põimib Tõnissoni elujärkude ja Eesti poliitilise ajaloo sekka samal ajal Soomes aset leidnud sündmusi ja poliitilisi otsuseid. Tulemuseks on biograafia, mida on rikastatud huvitavate tõlgendustega sellest, kuidas geograafia, naabrussuhted, poliitikute isikuomadused ja püüdlused ning sageli tühisedki seigad mõjutavad ajaloo suuri pöördeid ja riikide arengut.

Pühendatud naistele

Kirjastuselt Koolibri ilmub Anne Kallingu tõlkes haruldaselt julge sulega ajakirjaniku Oriana Fallaci raamat „Kiri sündimata jäänud lapsele", mis on autori esimene eesti keelde tõlgitud teos.

Oriana Fallaci (1929–2006) on tunnustatud ja imetletud Itaalia kirjanik ja ajakirjanik, kelle loomingut, sealhulgas teravaid poliitilisi kirjutisi, tunneb kogu maailm. Ta on andnud palju mõtlemisainet, põhjustanud poleemikat ja vastukäivaid arvamusi. Sest ta julges ennastsalgavalt kaitsta demokraatlikke väärtusi, vabadust, Tõde ja Elu.

Õnnesoovid

Õnnitleme kirjastusi Varrak ja Tiritamm 20. tegevusaasta täitumise puhul!

RAAMAT
Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2011

Eesti Kirjastuste Liit

ilmunud

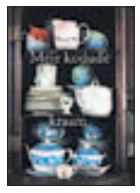

Meie kodude kraam
Mirjam Peil
160 lk
kõva köide
Kunstiajaloolasest autor tutvustab meid lähemalt vanematelt ja vanavanematelt päritud eestiaegsete asjadega. Tuttava välimusega igapäevaesemed on pärit ajast 19. sajandi lõpukümnendeist Teise maailmasõja alguseni. Selle aja eesti kodu puhvetkapis peitusid Lorup ja Langebraun, kapinurgal seisis RET-i raadio, raamaturiiulil Nobeli laureaadid ja Taska köites „Kalevipoeg", kohvilaual oli fileepitsist lina ja kirjutuslaual marmorist jalaga lamp, köögis Tallinna vaadetega plekist purgid ja AEG kodutehnika. Neist kõigist ongi raamatus juttu.

Kuidas olla jumalik. Teekond Hollywoodi glamuuri juurde
Caroline Cox
256 lk, kõva köide
„Kuidas olla jumalik" on eriline stiiliraamat, milles leidub praktilisi nippe, iluvihjeid ja moesoovitusi paljudelt maailmakuulsatelt ahvatlevatelt naistelt. Raamat avab saladusi, kuidas saavutada Hollywoodi staaride glamuuri ning panna kõik ümberseisjad end imetlema. Sellest võid leida nõuandeid, kuidas tuua välja just omaenda figuuri ilu ja olemuse võlujõud ning seda kõike läbi huumoriprisma, mis on tõelise kaunitari salarelv.

Toitu õigesti vastavalt oma kehatüübile
Anjum Anand
160 lk
pehme köide
Inimene peab olema oma kehaga sõber ja just seda India juurtega telekokk Anjum Anand õpetab. Tema teooria ja retseptid põhinevad ajurvedal, üle 5000 aasta vanal eluteadusel. Raamatus on palju õpetlikke juhiseid toitumise kohta vastavalt oma kehatüübile, kuid otsest keelamistkäskimist pole ja häbiposti ei riputata kedagi. Lugejalt ei eeldata ka ilmtingimata süvahuvi ajurveda vastu, see õpetus on kogu oma ürgsuses ja tarkuses lihtsalt tõhus abivahend teel vaimu ja keha kooskõla poole. Avastamisrõõmu jagub Anjum Anandi raamatus kõigile ja loodetavasti paitavad selle eluterve naise retseptide järgi loodud toidud vääriliselt ka eesti inimeste kõhtusid, tuues vaheldust siinsesse igapäevamenüüsse.

Pannkoogid ja vahvlid
Pille Enden, Epp Mihkels
116 lk
kõva köide
„Saab sööki ja jooki ja priimat pannkooki..."
Ka tänapäeva Pipidel algavad pühapäevahommikud pannkookidega. Lisaks on paljudes kodudes pannkoogipanni kõrval töös ka vahvlimasin – ja nende kahe hõrkude lõhnade peale on kogu pere peagi köögilaua ümber. Käepärastest ainetest valmistatud pannkoogid ja vahvlid on alati maitsvad, olgu need siis suured või väikesed, õhukesed või paksud. Erinevate lisandite või täidisega saab iga kord uue roa.

Miljonilinnas lahustunud

Anu Jõesaar

Raamatu autor Lea Jürgenstein Peterburi eestlaste seltskonnas fotosid uurimas ja fakte täpsustamas. Foto: Anu Jõesaar

Mitu aastakümmet on Peterburi eestlanna Liina Rootalu ja tartlanna Lea Jürgenstein lindistanud Peterburi eestlaste elulugusid. Jaani kiriku taasavamiseks sai neist lugudest raamat.

Peterburi on eestlastele olnud eriline väga mitmel põhjusel. Me kõik oleme midagi kuulnud seal elanud tuntud eestlastest ja paljude sugupuude mõni haru või oksake viib ikka Peterburi. Kaante vahele kogutud kolmekümne Peterburi eestlase elud ja mõtted aitavad mõista, miks see miljonilinn eesti rahvale ikka nii oluline on.

Terve sajand inimsaatusi

Tänu sellele, et jutustused on kogunenud enam kui kümne aasta vältel, räägib raamatus oma elust olevikuvormis ka üsna mitu inimest, keda täna meie keskel enam ei ole. Mälestused ulatuvad tagasi vanaemalt kuuldud lugudeni keisriprouast. Värskeimad, ekstra raamatu tarbeks kogutud lood sisaldavad aga tänaste noorte elu ja mõtteid. See teeb kokku terve sajandi inimsaatusi. Selle aja vältel on vähenenud eestlaste arv Peterburis 50 000–60 000 inimeselt Oktoobrirevolutsiooni eel 2000–3000 inimeseni 21. sajandi alguses.

Autor Lea Jürgenstein: „Nõukogude aastatel lõhuti igasugune eestlaste ühtehoidmine – genotsiid ja sõda lõikasid katki inimestevahelised sidemed nii sõprade kui ka sugulaste vahel. Eestlaskond lahustus selles miljonilinnas. Seda raamatut poleks, kui poleks eesti kultuuriseltsi, kes eestlased 1990. alguses kokku kutsus ja eestlaskonda ka praegu koos hoiab. Oma väikesest Eestist vaadates me tegelikult ei taju, kui raske see ülesanne nii suures linnas tegelikult on. Selle nurga alt peegeldab see raamat ka eestlaste ühtehoidmise soovi, annab sellele erilise väärtuse."

Raamatu sünnilugu

Lea Jürgenstein hakkas lugusid jäädvustama pärast aastat 2006, mil ta läks Peterburi Ülikooli eesti keelt õpetama. „Elasin Peterburis kaks aastat, tegin tööd ülikoolis ja tegelesin oma lõbuks keelematerjali salvestamisega. Lindistamiskohad olid väga erinevad – küll minu korteris, küll kirikus pärast jumalateenistust, rahvatantsuproovi ajal duširuumis, kohvikutes, pargis."

Et Jürgenstein kogus materjali keeleuurimise eesmärgil, püüdis ta esitada erinevaid küsimusi, kuulamaks keelekasutust, näiteks teatud sõnavorme. Aga omaenese elust rääkimine oli eriti vanematele prouadele südamelähedane ja nii muutusidki keeleuurimise intervjuud enamasti elulointervjuudeks.

Liina Rootalu salvestused on tehtud kümmekond aastat varem eesmärgiga koostada sotsioloogiline uurimus suurlinnas elavast rahvusrühmast ja uurida eestlaste rahvuslikku identiteeti. Et ta on ise elanud aastaid Peterburi eestlaste keskel, oli ta paljude lugudega tuttav juba enne, kui lindistama hakkas.

Liina tütar Maimu jutustab: „Kui ema elulugusid uurima hakkas ja intervjuusid salvestas, siis olime õega veel päris väiksed. Alati oli meie köögis keegi, kes midagi jutustas ja siis tohtis kööki minna hästi tasakesi ja midagi ei tohtinud rääkida. Pärast intervjuud istusime nendega koos, sõime kooki. Meeles on, et eesti seltsi algusaastatel, kui olin umbes 8-aastane, esinesime vanema õe Liisaga neile eesti lauludega. Ühel niisugusel esinemisel istus esireas Aino Paikina, kes meid pisikesi plikasid kuulates hakkas nutma. Temale läks tookord eesti laste nägemine sügavalt hinge. Ühtki teist eesti keelt rääkivat last seal tegelikult ei olnudki."

Hingekriipivad lood

Maimu ongi üks raamatu noorimatest jutustajatest. Hingekriipivaid detaile on paljudes lugudes. Näiteks jutustab „imelikku" perekonnanime Kuusk kandev Julia, kes alles täiskasvanuna oma juured avastas ja eesti keele ära õppis: „Oma viimastel eluaastatel rääkis vanaisa sellise loo: 1938. aastal võeti kinni tema isa ja onu Richard. „Mind unustati ära, olin siis 14-aastane.

Need olid mu vanaisa sõnad, mis on mul väga ehedalt meeles, ehkki ma ei suuda küll korrata tema intonatsiooni. Tollest hetkest sain ma aru, miks vanaisa ei rääkinud mitte kunagi ühtki sõna eesti keeles, miks ta ei õpetanud eesti keelt mu isale ega meile, lapselastele. Terve oma elu kandis ta kaasas seda hirmu, et teda unustati arreteerida koos isa ja onuga."

Või Leonida meenutus, kuidas 1990. aastate lõpus otsustasid eesti seltsi tantsurühma naised endale ise rahvarõivad valmistada. „Issand, kui uhked me olime! Tikkisime iga päev! Oma käised tikkisin valmis poole aasta jooksul. Enne seda ma polnud kunagi tikkinud."

Mälestuste väärtus

Lea Jürgenstein ütleb kogutud jutustuste kokkuvõtteks, et need on ennekõike tavaliste inimeste lood, mitte lavalt, ajakirjast või teleekraanilt tuntud inimeste elulood. „Kui vaadata neid koos, on nendes palju sarnast – välja-rännanud esivanemate lood, hirmuaastad, sõda ja blokaad; Eesti ja Eesti sugulaste leidmine; hariduse omandamine suurlinnas ja juurdumine teises kultuuris. Erinevad inimesed räägivad sageli samadest asjadest. Eesti lugejale on see arvatavasti uus kogemus – oleme ju meie kasvanud oma kultuuri keskel."

Autor arvab, et raamat võiks aidata paika loksutada eestlaste hinnaguid. Üks raamatu tegelastest märgib kurvastusega, et nemad on justkui kolmanda sordi eestlased läände siirdunute ja kodueestlaste järel ja justkui põlatud rahvuskaaslased. Seega võiks raamat aidata kasvatada meis endis sallivust ja ligimesearmastust.

Veel tunnistab Lea Jürgenstein, et see töö pani teda mõistma mälestuste hindamatut väärtust. „Imbi Paju soovitas ühes intervjuus talletada lähedaste mälestusi. Mind innustas see sedavõrd, et olen nüüd paaril korral intervjueerinud oma isa – ehkki olen terve elu tema lugusid mitu korda kuulnud, tuleb alati juurde ka mingi uus nüanss, uus killuke."

Peterburi eestlaste lood
Lea Jürgenstein, Liina Rootalu
280 lk, kõva köide

Kirglik Brasiilia

Esta Pala

Ladina-Ameerikast ei ilmu eesti keeles raamatuid just eriti tihti. Seda viga aitab parandada äsja Liis Kängsepa sulest ilmunud „Brasiilia – kired ja kontrastid", mis heidab pilgu Ladina-Ameerika suurimale ja rikkaimale riigile.

„Täiesti uskumatu, kui vähe Eestis Brasiiliast kirjutatakse," naerab Liis Kängsepp, kelle andmetel on viimase 50 aasta jooksul eesti autorite sulest ilmunud kaks tõsielulist raamatut ainult Brasiiliast. „1963. aastal ilmus Vladimir Beekmannilt „Brasiilia – kauge maa" ja nüüd minu kirjutatud reisijuht. Brasiilia on kauge kant, kirjutajad sinna naljalt ei satu."

Muidugi on üht-teist väiksemamahulist varemgi ilmunud, nii on ka Kängsepp ise Brasiiliat avanud oma raamatus „Mina, Vandersell. Lõuna-Ameerika päevik", kuid midagi nii suuremahulist ja põhjalikku kui Kängsepa värske raamat pole Brasiilia kohta eesti keeles varem ilmunudki.

„Ilmselt on kõigist Ladina-Ameerika maadest eestlaste tugevaimad stereotüübid seotud just Brasiiliaga, ega üldiselt tervest sellest piirkonnast Eestis suurt midagi ei teata," usub Kängsepp, „enamasti arvatakse, et Brasiilia on väga vaene ja vägivaldne riik, seal tantsitakse sambat ja toimub karneval. Ma püüan oma raamatus natuke rohkem avada Brasiilia seda poolt, mis Eestisse ära ei paista ja ehk ka rahustada reisisellide närve – Brasiilia pole sugugi nii ohtlik kolgas, nagu mõned arvavad."

Kängsepp rõhutab, et Brasiilia on maailmas hetkel tõusva tähtsusega riik, seega ei teeks kellelegi halba Brasiiliast natuke rohkem teada.

„Tore, et oleme kuulnud midagi bossanovast, jalgpallist ja *caipirinha*st, aga ehk oleks aeg teada midagi ka Brasiilia esimesest naispresidendist ja miks mitte rassismist," toob ta välja, „ja loomulikult pean ma tunnistama, et Rio de Janeiro on üks vingeimaid linnu maailmas, mida tuleks kindlasti oma silmaga näha. Selles linnas on kõik võimalik!"

Lunastaja Kristuse kuju on kõigi Riot külastatavate turistide lemmik. Foto raamatust

Brasiilia – kired ja kontrastid
Liis Kängsepp
166 lk, pehme köide

Daniil Harmsi lühike elu

Ilona Martson

Daniil Harms vaatab raamatupoe Dom Knigi rõdult Nevski prospektile.

Möödunud sajandi 20–30. aastate Peterburi tänavatel liikus ringi üks kummaline persoon. Kõhetu, pikka kasvu, veidi vimmas keha ja erakordselt siniste silmadega noor mees, peas veidra fassongiga nokatsmüts ja käes jändrik kepp. Ta kandis alati erilõike järgi õmmeldud ruudulist pintsakut, valget kõvakraed, sinna juurde kikilipsu, golfipükse ja kedrisid. Hoogsalt sammudes suitsetas ta piipu, sõrmes veider, suure kollase kiviga sõrmus.

Talle vaadati järele. Tänavapoisid karjusid midagi, loopisid kividega. Ent mees poleks nagu kedagi tähele pannud. See oli Daniil Harms, tuntud omas ajas luuletaja ja lastekirjanikuna, tulevases ajas aga üks vene nüüdiskirjanduse olulisemaid mõjutajaid ning absurdikirjanduse esiisa.

Daniil Ivanovitš Harms (kodanikunimega Juvatšev) sündis vana kalendri järgi 30. detsembril 1905. aastal Sankt-Peterburgis. Perekonnalegend teab pajatada, et tulevase kirjaniku isa, Ivan Pavlovitš Juvatšev, viibis samal ajal Jasnaja Poljanas külas Lev Tolstoil. Sealt helistanud ta telefoniga – tolleaegse uudisasjaga – Piiterisse, oma naisele, kes ootas last ega saanud seetõttu kaasa tulla. „Ole ettevaatlik, sünnitus pole enam kaugel," kõmistas ta telefonitorusse. „Sa saad maha 30. detsembril ja poisi nimeks saab Daniil!" Naine tahtnud midagi vastu öelda, aga Ivan Pavlovitš käratanud: „Jutt jätta!" ja pannud toru ära.

Lorilaulust kirjandusliku rühmituseni

Daniil Juvatševit kasvatati esialgu kodus, alles 1915. aastal astus ta Peterschule'sse – Peterburi saksa reaalkooli esimesse klassi. 1924. aastal lõppes tema koolitee aga juba hoopis teistsuguse nimega talurahvakoolis (õppeasutuses, mis moodustati Harmsi tädi juhitud tütarlastegümnaasiumist). Pärast kooli lõppu üritas Harms küll jätkata oma õpinguid Leningradi elektritehnikumis, kuid juba 1926. aasta veebruaris arvati õppurite nimekirjast välja. Ent selleks ajaks oli temast juba luuletaja saanud.

Harmsi esimene teadaolev luulekatsetus pärineb aastast 1922. See on isesuguse lauseehitusega lorilaul Koljast ja Jašast, kes suvekuumuses näevad suurt siga ja hakkavad arutama, kas see sarnaneb nende isaga või mitte.

1927. aasta sügisel lõid Harms, Aleksandr Vvedenski, Igor Bahterev ja Nikolai Zabolotski uue rühmituse OBERIU – Objedinenije Realnovo Isskustva (Reaalse Kunsti Ühendus). Korraldajate kava kohaselt pidanuks rühmitus koosnema viiest sektsioonist – kirjandus, kujutav kunst, teater, filmikunst ja muusika – ning koondama endasse kogu Leningradi avangardi. Oberiuudid olid revolutsioonijärgse Venemaa viimane värvikas avangardrühmitus, kuid ajakirjandus reageeris nende tegevusele vastikusega.

Kui torm ja tung jäid seljataha

1931. aasta detsembris arreteeriti Harms, Vvedenski ja veel mõned nende ühised tuttavad. Harms veetis viis kuud Kurskis asumisel. Ent see seik ei muutnud tema eluviise. Jätkusid intellektuaalsed vestlused lähedaste sõpradega, esinemised lastele, seltskondlik pillerkaar, arvukad romaanid daamidega ning ainult lähedastele inimestele teadaolev intensiivne kirjanduslik tegevus.

Asumiselt tagasi, oli tegu juba küpse loojanatuuriga. Tormi ja tungi ajad olid jäänud seljataha. Avalikest esinemistest ei saanud enam juttugi olla – kolmekümnendate Leningrad polnud enam vabameelne kahekümnendate Piiter.

Kirev eraelu

1935. aastal abiellus Harms teist korda. Tema esimene naine oli juudi-prantsuse päritolu Ester Russakova, teise, noorukese Marina Malitši soontes voolas aga mustlase ja serbia verd. Malitši esiisa oli serbia arst, tema vanaonu, kelle peres Marina üles kasvas, vürst Golitsõn. Vene aadliperest pärit Marina sattus mehele minnes uude maailma: Harms võis naise keset ööd üles ajada, kuna tal tuli mõte ahi roosaks värvida või rotte püüda (fakt, et tema elupaigas polnud neid iial nähtud, teda ei morjendanud).

Tema tuba oli täis pikitud mööblit ja plakateid. Külalisi vooris sisse ja välja. Mõnikord mindi magama kell kaheksa hommikul ja magati õhtuni. Akende ees rippusid voodilinast tehtud kardinad. Viimast seetõttu, et toa omanikul oli harjumus seista porgandpaljana akna all ja vastasmaja elanikud hakkasid virisema.

Kuna leskproua mäletamist mööda ei pidanud tema abikaasa ka abielusidemeid millekski (mehe armukeste hulk olnud lõputu), siis polnud nende kooselu just üleliia õnnelik. Tagatipuks oli ähvardamas täiesti reaalne nälg – kolmekümnendate lõpul Harmsi loomingut enam ei avaldatud, noorpaar elas aga vaid kirjaniku honoraridest...

Karmi aja mõjutused

1939. aastal valmis pikem jutustus „Vanaeit", mis annab märku uuenenud kvaliteedist. Pärast seda kirjutab Harms põhiliselt proosat. Pole just raske märgata, et sel perioodil on tema maailmapilt muutunud tumedamaks, süngemaks, julmemaks. Senine mäng, „Eluloos" sisalduv iroonia asendub masenduse ja musta huumoriga. Sellel on nähtavasti tihe seos kirjaniku isiklike hirmudega – aeg oli selline. Sõpruskonna ainuke kommunist, luuletaja ja lastekirjanik Nikolai Oleinikov oli juba kinni võetud ja maha lastud.

Daniil Harms, kellel õnnestus hullumeelsust simuleerides sõjaväest eemale hoida, arreteeriti augustis 1941. Blokaadirõngas Leningradi ümber oli sulgumas, Marina vedas viimase hetkeni Peeter-Pauli kindlusesse toitu. 4. veebruaril 1942 öeldi talle „Ärge enam tulge, suri 2. veebruaril". Hiljem selgus, et vangla hullumajas – ilmselt simuleerides, küllap näljast või „ravist".

Käesolev Daniil Harmsi tõlkeraamat on eesti keeles senistest mahukaim. See sisaldab nii varem kogumikes „Maaõlm" kui „Ootamatu jooming" ilmunud tekste kui ka päris uusi tõlkeid. Raamatus ei ole Harmsi lasteluuletusi, mis on plaanis avaldada tulevikus eraldi.

Väljapudenevad vanaeided
Daniil Harms
tõlkinud Ilona Martson ja Rein Saluri
264 lk, kõva köide

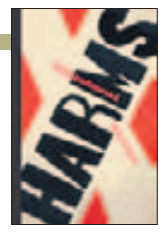

Eesti riigi sünnist uute üksikasjadega

Mirko Harjula

Raamat „Eesti 1914–1922" vaatleb üht olulisemat perioodi Eesti ajaloos. Sellesse mahub Esimese maailmasõja puhkemine, revolutsioon, iseseisvuse väljakuulutamine, Vabadussõda ning riikluse algusaastad.

Teose eesmärk on tutvustada lugejaile üksikasju, mis on uuemas ajalookäsitluses teadlikult või tahtmatult tähelepanu alt välja jäänud. Peale Eesti ja eestlaste osaluse Esimeses maailmasõjas, Eesti iseseisvumise ja Vabadussõja käsitletakse raamatus ka 1917. aasta sündmusi, 1917/1918. aasta talve Nõukogude Eestis, eestlaste osalemist Soome ja Vene kodusõdades ning Venemaa eestlaste elu, niipalju kui kättesaadavate materjalide põhjal võimalik oli. Veel räägitakse Eesti erakondade kujunemisest, ka teiste, mitte ainult kodanlik-demokraatlikku iseseisvusarengut edendanud eestlaste mõjust ja tegevusest ning eestlaste vähem tähelepanu saanud liitlaste, nagu Venemaa valgete ja Põhjamaade vabatahtlike osalusest sündmustes.

Peale unustatud detailide esiletoomise on autori eesmärk erapooletu, Eesti iseseisvumiseni viinud seiku ja sündmusi eri vaatenurkadest analüüsiv lähenemisviis. Soome ajaloolased on pööranud vähem tähelepanu sellele, et nii Eesti kui ka Soome sündmused on sõltunud alati, sageli lausa otseselt, sündmustest Venemaal. Eesti kommunistide tegevust käsitlevad nad pealiskaudselt ega süvene selle põhjustesse ja eesmärkidesse. Vene ajaloolastel on sama viga, aga ümberpööratult. Nemad käsitlevad Eesti sündmusi oma riigi ajaloo osana ning rõhutavad Venemaa ja venelaste osakaalu.

Minu arusaama kohaselt on tõde kuskil vahepeal. Pika Nõukogude okupatsiooni tõttu suhtuvad eesti ajaloolased mõistetavatel põhjustel negatiivselt kõigesse, mis vähegi kommunismile viitab. Ka see ei pruugi olla ratsionaalne lähenemisviis. Alles pärast seda, kui vene ja juudi radikaalide vormitud kommunismi vägivaldne reaalsus Vabadussõja käigus paljastus, asus Eesti rahvas lõplikult toetama rahvuslikke poliitikuid ja oma riigi asutamise ideed, aga sedagi mitte kõikjal vabatahtlikult, nagu Saaremaal toimunud mäss, streigid ja Vabadussõja-aegne valge terror näitavad.

Eesti 1914–1922. Maailmasõda, revolutsioonid, iseseisvumine ja Vabadussõda
Mirko Harjula
tõlkinud Kadri Jaanits ja Paul Kokla
424 lk, kõva köide

ilmunud

Pasknääride vandenõu
Egert Anslan
332 lk, kõva köide

Seltskond arulagedaid loob Aafrikas rahavaba kommuuni, kus kõik äkki elada tahavad. Massiline rahvaränne viib maailma majanduskatastroofi äärele, kollaps ähvardab ka pasknääride impeeriumi, mille päästmiseks linnud räpase vandenõu sepitsevad. Tänapäeva 2009. aasta romaanivõistlusel ära märgitud töö paneb proovile lugeja fantaasia ja huumorimeele. Hašišilõhnalises avantüüris põrkuvad inimesed maailma tegelike valitsejate – lindudega.

Pilapasknäär
Suzanne Collins
tõlkinud Evelin Schapel
320 lk, kõva köide

„Näljamängude" triloogia kolmandas raamatus kasvab Panemi ringkondade ülestõus Kapitooliumi rõhujate vastu tõeliseks sõjaks. Ülestõusnute eesotsas on varjust välja tulnud 13. ringkond, kuhu viiakse ka Näljamängude areenilt päästetud Katniss. Sõja edu sõltub suuresti Katnissi soovist hakata vastupanu sümboliks ja võtta vastutus loendamatute elude eest. Selleks peab ta kõrvale heitma oma viha ja usaldamatuse. Temast peab saama ülestõusnute pilapasknäär – olgu isiklik hind milline tahes.

Igamees
Philip Roth
tõlkinud Kersti Unt
160 lk, kõva köide

Sügavalt intiimne, ent üldinimlik lugu kaotusest, kahetsusest ja stoilisusest. Peategelane on edukas reklaamikunstnik ühes New Yorgi agentuuris, tal on kaks poega, kes teda põlgavad ja tütar, kes teda jumaldab. Ta on armastatud vend mehele, kelle füüsiline heaolu äratab temas kibedat kadedust, ning endine abikaasa kolmele väga erinevale naisele. Ja lõpuks inimene, kes on saanud selleks, kes ta olla ei taha.

Ei siin ega seal
Bill Bryson
tõlkinud Virgo Siil
256 lk, pehme köide

Autor võtab selles raamatus oma ainulaadse huumorimeelega sihikule Euroopa, tõmmates seljakoti selga, klammerdudes kõvasti oma rahakoti külge ja reisides selle maailmajao kõige põhjapoolsemast linnast Hammerfestist Aasia serval oleva Istanbulini. Bryson tutvub vaatamisväärsustega, lahkab kultuuri ja illustreerib iga paika ning inimest oma lustlikult salvavate tähelepanekutega. Ta käib isegi Liechtensteinis.

Garneerimise saladusi
Cara Hobday ja Jo Denbury
tõlkinud Ülli Saar
176 lk, kõva köide

Raamatus on nõuandeid, mille abil iga kodukokk võib valmistada ja kaunilt kujundada üle 75 roa. Üksikasjalikud pildid ja selgesõnalised juhised näitavad, kuidas kasutada magusaid ja soolaseid lisandeid, garneeringuid ja mitmesuguseid serveerimisvõtteid. Raamatust saab teada, kuidas on kõige parem kasutada erinevaid garneeringuid, toiduaineid ja tarvikuid.

Ilmunud

Eesti saatusehetked
Lauri Vahtre
240 lk
kõva köide
Lauri Vahtre uue raamatu näol on tegemist ilukirjanduse ja populaarse ajalookirjutuse nauditava sünteesiga. Kümnest Eesti ajaloo saatusehetkest jutustab kõigepealt mõni ilukirjanduslik tekst (enamasti on tegemist katkenditega romaanidest, jutustustest ja näidendeist), millele järgnevad Vahtre kommentaarid tuntud headuses. Lugemisrõõmu ja mõtlemisainet igaühele.

Venemaa: valguses ja varjus
Marko Mihkelson
264 lk
kõva köide
„Venemaa: valguses ja varjus" annab ülevaate viimase kolmekümne aasta pöördelistest sündmustest Venemaal. Mõistmaks paremini tänaseid sündmusi, leiab lugeja viiteid riigi poliitiliste traditsioonide kujunemisloole. Autor Marko Mihkelson on Riigikogu liige, kes aastatel 1994–97 oli Postimehe Moskva korrespondent ning hiljem Balti Venemaa Uurimise Keskuse juht. Ta on raamatusse sulandanud oma vaatenurga Venemaa mõistmiseks, kasutades selleks ka arvukaid intervjuusid naaberriigi elu mõjutanud inimestega. Raamatule on kirjutanud eessõna Vene dokumentalist Andrei Nekrassov, kelle filmograafia tuntumaid filme on Vene-Gruusia sõjast rääkiv „Vene õppetunnid".

Kommunismi tõus ja langus
Archie Brown
tõlkinud Tõnis Värnik
856 lk
kõva köide
See värske uurimus kommunismi ajaloost käsitleb kommunismiideoloogia lätteid, selle arengut ja kokkuvarisemist erinevates riikides ning tänapäevaseid vorme. Raamat selgitab, kuidas ja mispärast said kommunistid võimule, kuidas neil läks korda eri riikides nii kaua võimul püsida ja mis põhjustas kommunistlike süsteemide kukutamise või kokkuvarisemise. Neljakümne aasta jooksul on raamatu autor, ajaloolane ja politoloog, Oxfordi ülikooli emeriitprofessor Archie Brown külastanud paljusid kommunistide võimu all olnud (või olevaid) riike ja kohtunud nende elanikega dissidentidest kuni partei keskkomitee liikmeteni. Ka on palju arhiivimaterjale tänapäeval kättesaadavad (paari aastakümne eest ei julgenud uurijad sellest unistadagi).

Aserbaidžaani kirjad
Andres Herkel
240 lk
kõva köide
Andres Herkel oli kuus aastat Euroopa Nõukogu raportöör Aserbaidžaani küsimuses. „Aserbaidžaani kirjades" vahendab ta muljeid ja mõtteid, mis ametlikesse raportitesse ei mahtunud. Raamatu esimeses osas annab Herkel omapoolse ülevaate Aserbaidžaani riigi ja rahva kujunemisest, teises osas tutvustab lugejale maa kontraste, rahva eneseuhkust ja kibestumisi, poliitvange ja kõrgeid võimukandjaid, nagu ta neid oma reisidel tundma õppis.

Ristisõdade uus ajalugu

Anti Selart
Tartu Ülikooli keskaja professor

Lahing ristisõdijate ja saratseenide vahel. MINIATUUR RAAMATUST

See mullu ilmunud raamat on tõhus täiendus iga lugeja riiulis või laual, seda mitte pelgalt kogukuse, vaid ikka sisu poolest. Christopher Tyermani „Jumala sõda" pole mitte üksnes senistest eesti keeles ilmunud käsitlustest mahukam, vaid kahtlemata ka kvaliteetsem ja ajakohasem.

Meie emakeeles on seni puudunud tõsiseltvõetav ristisõdade üldkäsitlus. Eestikeelse lisalugemise nimekirjas leidub selliseid küll koguni kolm. Kuid neist Mihhail Zaborovi „Ristisõdijad hommikumaal" vene originaal ilmus 1980. Raamatu kirjutamise kohta ja aega arvestades polnud tegu sugugi mitte halva raamatuga, kuid siiski on see teos, mis mitte üksnes ei teavita lugejat, vaid ka vahendab üht üsna sihilikku vaadet keskaja ajaloole. Rudolf Pörtner polnud medievist, vaid laia teemavalikuga ajalooalaste huviraamatute autor, kelle ristisõjakäsitlus ilmus esmatrükis 1977. aastal.

Vaatenurga muutus

Kurt Frischler oli aja- ja aimekirjanik, tema „Ristisõjad kui seiklus" on pärit aastast 1973. Christopher Tyermani töö ületab mainitud vanemad raamatud kahe olulise aspekti poolest. Kõigepealt, tegu on ristisõdade tunnustatud uurijaga. Teiseks, ja see on olulisemgi, just alates 1970. aastatest toimus ristisõdade käsitlemisel oluline murrang. Kui varem olid teadlased keskendunud ristiretkedele Pühale Maale kuni sealsete ladina riikide otsani 1291. aastal, siis nüüd tõusis uurimisobjektina esiplaanile ristisõdade roll keskaja Euroopa ühiskonnas tervikuna, ka väljaspool Vahemeremaid ja hiliskeskajal. Ühtlasi pälvis üha enam tähelepanu ristisõdijate religioossus ja nende tegevuse usulised motiivid.

Tuntud ja tundmata ristisõjad

Christopher Tyerman püüab oma raamatus suhtuda ristisõdadesse kui ajaloolisesse nähtusesse selle kaasajas ilma kohtumõistja üleolekuta. Tema eesmärk on „pigem uurida seda nähtust, nii palju kui võimalik, tema enda kontekstis" (lk 16). Ja tõepoolest, ristisõjad on kõigist keskaegsetest nähtustest arvatavasti kõige tuntum, kuid ühtlasi vist ka kõige vähem mõistetud. Püstitatud eesmärk võttis autorilt võimaluse otsesõnu ülistada kangelasi või esineda kohtumõistjana.

Asjaolude kokkulangemine, tavaliste inimeste himud ja hirmud ajaloo käimapanijana on kahtlemata igavam viis seletada sündmusi kui versioonid salaplaanidest ja kellegi kurjast käest. Autor ei idealiseeri ei keskaja kristlasi ega kreeklasi, muslimeid või paganaid. Tollane maailm oli julm ja otsida selles üksikute inimeste või inimrühmade süüd oleks narr.

Tänapäevane ja pädev pilt ristisõdadest

Eestlaste kujutelm ristisõdadest tuginеb küllap tervele reale lätetele, mida ühendab hukkamõistev suhtumine neisse sündmusisse. Protestantlik indulgentsiteoloogia eitamine; ateistliku või marksistliku õnneprojekti hukkamõist „keskaegse vaimupimeduse" suhtes; rahvusromantiline kujutelm ristisõdijast Baltikumis kui kurjategijaist, kelle ahnust ja verejanu usu mannetu viigileht katta ei suutnud; õigeusu taustaga kreeka-sümpaatia – siit nähakse ristisõdijais paremal juhul rumalaid, eksiteele viidud inimesi.

Tyermani raamatu oluline ülesanne eesti lugeja käes on astuda oma tänapäevase ja pädeva pildiga vastu nendele ajast ja arust arvamustele. Ning „Jumala sõda" on teos, mis tõesti polemiseerib ristisõdadest teaduslikuma ja ajakohase arusaama juurutamise nimel. Autori vastane pole siin aga muidugi mitte ühe idaeuroopa väikerahva ajaloolised peletised, vaid inglise medievist Steven Runciman, kelle enam kui poolsajandi eest ilmunud „Ristisõdade ajalugu" kujutas neid sõjaretki kui barbarite laastavat sissetungi Bütsantsi, antiikse kõrgkultuuri viimasesse bastioni.

Kuigi ristisõjad puudutasid keskajal lähedalt ka Eestit, on Kirde-Euroopal raamatus kõrvaline roll, mis muidugi ka vastab selle piirkonna tegelikule osale Euroopa tervikajaloos. Autorile sisuliselt kaugemaks jäänud Liivi- ja Preisimaa sündmuste käsitlemisel esineb teoses vigu, mis üldjuhul pärinevad Eric Christianseni „Põhjala ristisõdade" raamatust, neist ühte olulisemat on tõlkija ka õiendanud.

Hämmastavam on, et kui Tyerman kirjutab frankide, bütsantslaste ja saratseenide omavahelistest suhetest ühte või teist vastuolude osapoolt silmnähtavalt eelistamata, siis Eestis ja Lätis peetud „räpasevõitu" (lk 623) sõjast jääb lugeja suhu õrn saksavastane maik.

Õnnestunud tulemus

Nii mahuka raamatu tõlkimine ja toimetamine on olnud suur töö. See on andnud tõlkijale ja toimetajale võimaluse luua ning korrastada vastavat eestikeelset terminoloogiat ja koha- ning isikunimede kasutamist. Tulemus on õnnestunud, silma hakkasid vaid üksikud libastumised. Originaal ei räägi õieti „hilisemal ajal levinud genotsiidist" (lk 152). Jeruusalemma skeemil (lk 341) on meetritest saanud kilomeetrid ning tõlkija pole „Kristuse agoonia palvepaigas" ära tundnud Ketsemani aeda.

Leheküljel 500 on piinlikul kombel sassi läinud import ja eksport. Lisada jääb veel kaks-kolm märgatud näpuviga aastaarvudes ning aps ühe peatüki päisepealkirjaga. Juba inglise originaali kriitika nurises kirjastuse üle, mis paigutas viited lugejavaenulikult raamatu lõppu. Kuid need pisiasjad ei tohiks küll kedagi raamatu lugemisest tagasi hoida.

Jumala sõda. Ristisõdade uus ajalugu
Christopher Tyerman
tõlkinud Marek Laane
960 lk, kõva köide

Mõistlikku isu ja tugevat tervist!

Aive Luigela eessõnast

Mõte kirjutada „Tervise kokaraamat" hakkas idanema juba aastaid tagasi. Arvan, et sedalaadi retseptide kogum on kingitus paljudele ning loodetavasti on mul tulevikus palju mõttekaaslasi, kes teavad, et toit on tervis, ja veel rohkem neid, kes usuvad, et paljusid haigusi saab ennetada ja ravida teadlikult toitudes. Vähemalt selle raamatu omanikel on võimalik sellise veendumuseni jõuda.

Tervislikud eluviisid pole enam väheste privileeg või veidrus. Meie igapäevaseid toitumisharjumusi mõjutab aga endiselt väga suurel määral kaubandus, ehkki oleme saanud teadlikumaks ja otsime etikettidelt teavet nii E-ainete kui säilivusaja kohta. Lisaks säilitus- ja värvainetele jõuab aga värvilistesse pakenditesse paratamatult ka maitseparandajaid, väetiste, putukamürkide, antibiootikumide, hormoonide ja metallide jääke. Mürkide ja jääkainete kogunemine kehas tekitab viletsa enesetunde ja väsimuse. Paljudel on probleeme seedimisega, oleme allergilised ja meie immuunsüsteem ei suuda meid kaitsta ei lihtsamate ega tõsisemate tervisehäirete eest.

Selle raamatu tervendavad retseptid on enamasti lihtsad ja neis kasutatud koostisained on enamjaolt puhtad ja kodumaised, mis on meile omased ja kättesaadavad. „Tervise kokaraamatu" eesmärk on anda praktilisi nõuandeid, et toit tõepoolest raviks. Retseptid on vastavuses tasakaalustatud toitumise põhimõtetega, tervendavaid toiduaineid on siin kombineeritud huvitavates ja nauditavates kombinatsioonides. Lisatud on ka mõningaid loodusravi soovitusi, sest targalt toitudes on ka ravimtaimede vägi tõhusam.

Söögitegemine ja söömine peaks ideaalis olema eelkõige positiivne ja tore tegevus, mille kaudu me keha vajadusi kuulda võtame. Kui saavutame rahulolu ja kindlustunde, olemegi asunud enda eest teadlikult hoolitsema. Ei ole olemas kõiki hädasid ühtaegu ravivaid imedieete. On olemas toitumisteadus, mis aitab meil leida tee tervisliku toitumiseni. Iga samm selles suunas muudab iga järgmise juba kergemaks.

Tervise kokaraamat
Aive Luigela
343 lk
kõva köide

ilmunud

Shikasta

Doris Lessing
tõlkinud Krista Kaer
456 lk
kõva köide

Doris Lessing üllatas oma ulmeraamatuga lugejaid siis, kui ta oli juba väga tunnustatud realistlik proosakirjanik. Ulme on talle siiski vaid vahend, et näidata teravamalt ja selgemini seda, mis toimub meie koduplaneedi arengus. Planeet Shikasta (Maa) on kolme võimsa kosmoseimpeeriumi mõjuväljas. Need impeeriumid võistlevad ja võitlevad ning püüavad end oma koloniseeritud planeetidel maksma panna. Lessing kasutab müüte, mõistujutte, bürokraatlikku väljendusviisi ja päevikuvormi, et luua meeldejääv pilt inimkonna ajaloost selle algusest kahekümnenda sajandi lõpuni.

Nokturnid

Kazuo Ishiguro
tõlkinud Aet Varik
sari „Moodne aeg”
192 lk
kõva köide

„Nokturnid” on raamat, mis ühendab viis nukkerleebet lugu muusikast, inimestest, luhtunud lootustest, pettumustest, täitumata jäänud unistustest ja nurjunud eneseteostusest või siis hirmust olla elus teisejärguline, jääda tagaplaanile. Tegu on mitmekihiliste lugudega, ühtki raamatu viiest minajutustajast ei saa pidada täiesti usaldusväärseks ning pigem on algusest peale selge, et olukorrad ja inimesed on esitatud just nende silme läbi. Nagu eluski, saab tragöödiast tihtipeale farss ning mõnelgi puhul tundub, et kõige olulisemat ei nimetata tekstis kordagi otsesõnu. Ometi on ridade vahele peidetud ka inimlik soojus ja lohutus.

Reis öö lõppu

Louis-Férdinand Céline
tõlkinud Heli Allik
sari „20. sajandi klassika”
560 lk
kõva köide

Louis-Ferdinand Céline (1894–1961) on 20. sajandi silmapaistvamaid prantsuse kirjanikke. Tema romaanid tõid esimest korda prantsuse kirjandusse suulise kõnekeele ja sootuks uue vaatenurga maailmale. Vaimukas kõnekeelne romaan jutustab peategelase, meditsiiniüliõpilase Ferdinand Bardamu seiklustest Esimese maailmasõja keeristes, Aafrikas, Ameerikas ja viimaks ühes prantsuse provintsilinnas. Ühtaegu teravalt ühiskonnakriitiline ja ülimalt stiilne meistriteos, kujutab „Reis öö lõppu” endast läinud sajandi prantsuse kirjanduse üht kõige eredamat saavutust.

Ühe kodanlase pihtimused

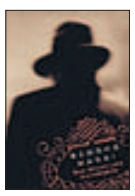

Sándor Márai
tõlkinud Edvin Hiedel
404 lk
kõva köide

See on lugu ühe eurooplase lapsepõlvest, noorusest ja õpinguaastatest, ühest ungari noormehest, kes omandab haridust Saksamaal ja Prantsusmaal. Oma firmamärgiks kujunenud lakoonilise stiiliga, mida vürtsitab soe huumor, kirjeldab Sándor Márai Kaschaus veedetud lapsepõlve, Austria-Ungari impeeriumi langemisaegu ja „metsikuid” 1920. aastaid, mil boheemlasest peategelane ajakirjanikuna Euroopas rändas.

Majakovski ja tema muusa ning armastatu Lili Brik. Foto raamatust

Poeet Aja raudses haardes

Ilona Martson

Kui minu põlvkond lugemisikka jõudis, oli Vladimir Majakovski juba ammu pronksi valatud ja marmorisse raiutud. Ei olnud tast alles midagi inimlikku, poeetilisest rääkimata. No kuulge! Ei saa ju tõsiselt suhtuda kirjanikku, kes kirjutas oode nõukogude passile ja kellelegi Nette-nimelisele mehele, kes oli korraga nii inimene kui ka aurik.

Muidugi, teatud alternatiive Majakovski mõistmisel pakkusid „Rosta akende” ülesastumised („Kuulake! Kui tähed süttivad, siis on seda kellelgi vaja?”), kuid olgem ausad: sealgi oli põhiliseks tõmbenumbriks Volkonski, mitte Majakovski. Nüüd, lugedes rootsi uurija Bengt Jangfeldti monograafiat, saab ainult küsida: kuidas on võimalik, et sedavõrd eredast tüübist nagu Vladimir Majakovski oma eluajal oli, üldse suudeti kujundada sedavõrd verevaene monument?

Käesolev elulooraamat, „Mäng elu peale. Vladimir Majakovski ja tema lähikond” annab oma värvikas esituses silmad ette nii mõnelegi ajasturomaanile. Ühtlasi on see ka tõepoolest esimene luuletaja mitte-nõukogude biograafia. Mis tähendab, et lõppude lõpuks (rootsi keeles ilmus raamat 2007) on monumendist taas saanud luust ja lihast inimene, kelle tegusid on võimalik mõista ja analüüsida.

Naisi rohkem kui Majakovskit

Pealegi tuleb asjaolu, et autor on rootslane, raamatule pigem kasuks kui kahjuks. Esiteks, Jangfeldt on uurinud Majakovskit kogu oma elu ja tundnud paljusid luuletajale lähedasi inimesi – ning need inimesed on vabast maailmast pärit uurijaga olnud ilmselt avameelsemad kui nõukogude nomenklatuuri kuuluvate füüreritega. Teiseks, teda on huvitanud tõesti Majakovski ise, ja mitte üksnes luuletaja arvukad naissuhted. Sest kui nõukogude võim eelistas oma esipoeedi lüürilisest poolest pigem vaikida (olulised naised retušeeriti fotodelt lihtsalt välja), siis postnõukogude lugejad ongi tundnud põhiliselt huvi Majakovski naiste vastu.

Ja kõik need naised ongi olnud väga värvikad persoonid. Eeskätt puudutab see luuletaja muusat ja armastatut Lili Brikki, kellest on kirjutatud pea sama palju mälestusi kui Majakovskist endast, aga ka näiteks Lilja õde Elsa Triolet'd ja Pariisi armastatut Tatjana Jakovlevat. Ja muidugi on olemas ka viimane passioon Veronika Polonskaja, Ameerika tütre ema Elly Jones ning lõppude lõpuks ka tütar Patricia ise. Kusjuures, kõik naised on elanud, erinevalt 37-aastasena vabasurma läinud Majakovskist, pika, rikka ja armastusest tulvil elu. Mis seal pattu salata – olen isegi neist päris mitu artiklit valmis vuhkinud, ja pean tõdema, et materjal on olnud ääretult põnev.

Ent Jangfeldti raamatus on esiplaanil siiski luuletaja ise. See on ühe napi haridusega, kuid paduandeka noore mehe elukäik, kes armastas üle kõige elus piljardit, kaardimängu ja väikekodanlaste irriteerimist. Kuid paraku vedas tal kaardimängus ilmselgelt enam kui armastuses, ning piljardilaua taga oli ta palju tugevam kui poliitilistes mängudes. Mis talle lõpuks saatuslikuks saigi.

Kahekümnendate aastate megastaar

Raamatu aluseks läbi töötatud allikmaterjalide hulk äratab aukartust. On ju venelasedki aegade jooksul üllitanud kilode kaupa kõiksugu Majakovski sõprade mälestusi, heietusi ja pajatusi, alguses nõukogude korrale meelepäraseid, pärast mitte nii väga. Jangfeldti biograafia suudab slaavilikust paljusõnalisusest vee välja väänata ning põhilise esile tuua. Tema raamat on professionaalselt liigendatud ja rohkete fotodega illustreeritud.

Just nende säilinud sajanditaguste fotode rohkus ja ilmekus, mis ju tolle aja jaoks oli üsna ebatüüpiline, annab märku, et Majakovski puhul polnud tegemist tavalise luuletaja, vaid ajastu ühe võtmefiguuriga. Teda pildistati ja jäädvustati tavapärasest tunduvalt enam. Tänapäeva mõistes oli Majakovski kahekümnendate Venemaa megastaar, iga tema uus poeem võrdus uue sooloplaadiga, ning esitluskontserdid toimusid suure maa eri paigus.

Oleme harjunud, et megastaari kuvandiga käivad kaasas skandaalid, sassis isiklik elu, kalduvus depressiivsusele ja õnnetu lõpp, ning ega see kahekümnendate aastate Venemaal ju teisiti olnud. Ainuke asi – traagilised lõpud olid toona tegutsenud megastaaride puhul kuidagi liiga sagedased, selline juba oli kord selle karmi ajastu spetsiifika. Nõukogude võimu jaoks oli parim luuletaja surnud luuletaja – ja ilmselt seetõttu raiutigi marmorisse modernsmiusku Majakovski, aga mitte mõni muu poeet.

Kvaliteetne väljaanne

Lõpetuseks on hea meel tõdeda, et raamat on kompetentselt tõlgitud ja toimetatud, mis Eestis välja antud elulooraamatute puhul pole kahjuks sugugi reeglipärane. Arusaadavalt on Majakovskit omal ajal päris palju eesti keelde tõlgitud, ja nii saame me Anu Saluäärе professionaalse biograafia tõlke kõrval lugeda tervet rida eestindusi Felix Kottalt, Arvi Siialt, August Sangalt, Otto Sammalt ja Uno Lahelt. Rea uuemaid tõlkeid on teinud ka Aare Pilv.

Mäng elu peale. Vladimir Majakovski ja tema lähikond

Bengt Jangfeldt
tõlkinud Anu Saluäär
600 lk, kõva köide

ilmunud

Linn ja linn

China Miéville
tõlkinud
Kristjan Jaak Kangur
F-sari
312 lk, pehme köide

China Miéville on üks tänapäeva tuntumaid ulme- ja *fantasy*-autoreid. Tema romaan „Linn ja linn” (2009) võitis nii BSFA, Hugo kui ka Arthur C. Clarke'i auhinnad. Kui Euroopa äärealal asuvast Beszéli linnast leitakse noore naise surnukeha, tundub see inspektor Tyador Borlúle üsna rutiinse juhtumina. Kuid uurimine viib ta naaberlinna Ul Qomasse, maailma ainsasse paika, mis on sama kummaline kui Beszél ise. Koos Ul Qoma uurija Qussim Dhattiga surnud naise saladustelt katet tõmmates hakkab Borlú aegamööda mõistma, et nende vastas seisavad nii Beszélis kui ka Ul Qomas ohtlikud jõud.

Kobra

Frederick Forsyth
tõlkinud Tõnis Värnik
272 lk
pehme köide

Aastaid CIA vastuluure juhina töötanud, nüüd aga pensionipõlve pidav Paul Devereaux, hüüdnimega Kobra, saab Valgest Majast ülesande USA-s laialt levinud kokaiiniärile lõpp teha ning talle antakse selleks volitused, mida ainult vähestele ajaloo jooksul antud. Mõne aja pärast on Colombia kokaiinikartelli ninamehed hämmingus: nende meelemürgisaadetised hakkavad kas jäljetult kaduma või langevad üha rohkem võimude kätte. Olukord on kriitiline ja narkomaailmas lähevad käiku relvad...

Koka rännakud. Täiusliku eine otsingul

Anthony Bourdain
tõlkinud
Juhan Habicht
304 lk
kõva köide

Anthony Bourdain on mitmes mõttes haruldane kokk. Ta töötas ennast nõudepesijast New Yorgi moeka restorani peakokaks ja kirjutas sellest siis raamatu „Avameelselt köögist” (Varrak 2010). Raamatut kiideti taevani. Bourdaini suur armastus on siiski kulinaaria ning seda tõestab ta ka käesoleva raamatuga, kus kirjeldab ideaalse roa otsinguid terves maailmas. Muu hulgas sööb ta Saigonis kobra südant ja õhtustab Venemaal koos gangsteritega ning kirjutab sellest kõigest huumori ja suure asjatundlikkusega.

Draakonite impeerium

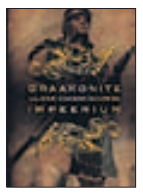

Valerio Massimo Manfredi
tõlkinud
Cathy Laanela
336 lk
pehme köide

Itaalia kirjaniku põnevusromaani sündmustik toimub Rooma Impeeriumi ajastul. See on lugu leegionäridest, kes oma keisrit Valerianust kaitstes langevad pärslaste kätte vangi ning läbi paljude põnevate seikluste jõuavad lõpuks välja teise tolle aja suurde impeeriumisse – Hiinasse. Kaasahaarava seiklusromaani tegelaste ja sündmustiku puhul on suures osas tegemist ajalooliste faktidega. Varrakus on varem (2007) ilmunud Valerio Massimo Manfredi põnevik „Viimane leegion”.

Qigong: terve elu saladused

Mari-Ly Tiitsmaa

„Saladusi" on põnev taskuformaadis raamatute sari, mille eesmärk on tutvustada kõige erinevamaid teemasid alates alternatiivmeditsiini harudest („Ajurveeda saladusi") kuni ennustamismeetoditeni („Käelugemise saladusi"). Esimesena torkavad sarja raamatuid sirvides silma rohked illustratsioonid, mis täiendavad suurepäraselt teksti ja annavad ühtlasi edasi infot, mida kirjasõna ehk ideaalse täpsusega ei suudaks. Kõigis sarja raamatutes valitseb tasakaal teooria ja praktika vahel – esmalt selgitatakse lugejale käsitletava teema alustõdesid, siis aga antakse talle üksikasjalikke juhendeid nende põhimõtete ellurakendamiseks.

Võimalus süveneda tervendamiskunsti

Eesti keeles on sarjas siiani ilmunud kuus raamatut: „Aroomiteraapia saladusi", „Ajurveeda saladusi", „Alexanderi tehnika saladusi", „Numeroloogia saladusi", „Käelugemise saladusi" ja „Shiatsu saladusi". Nüüd on lisandunud kuues – „*Qigong*i saladusi".

Angus Clarki „*Qigong*i saladusi" käsitleb iidset Hiina tervendamiskunsti. Raamat sobib suurepäraselt nii täielikule algajale, kes soovib alustada selle kunsti omandamist koduseinte vahel, kui ka *qigong*i treeningutel käijale, kes soovib põhjalikumalt süveneda qigongi teoreetilistesse alustesse ja teha füüsilisi harjutusi ka kodus.

Raamatu alguses tutvustab autor *qigong*i ajalugu ja süsteemi põhialuseid.

Ajalooline ja tänapäevane

Esmalt viib Angus Clark lugeja kaugesse minevikku, mil sündis Hiina traditsiooniline meditsiin, mille üheks osaks on alati olnud tervendavad füüsilised harjutused. Praeguseks on *qigong* üks levinumaid ravivõimlemise liike.

Kuna *qigong* on vahetult seotud taoismiga, tutvustab autor lühidalt taoistliku filosoofia põhialuseid: *yin*i ja *yang*i, naiseliku ja meheliku alge, vastandlikkust ja tasakaalu; samuti taoistide uskumust, et inimene võib saada surematuks.

Kuna qigongi harjutustest on tõeliselt kasu vaid siis, kui lisaks füüsilisele kehale kaasatakse harjutuste sooritamisse ka energiakeha, tutvustab autor põhjalikult seda, millisena näeb inimest Hiina traditsiooniline meditsiin. Ta alustab eluenergia ehk *qi* kontseptioonist ja liigub edasi inimese kehas asuvate tähtsamate energiakeskuste juurde. Ta selgitab ka seda, kuidas energia meie kehas läbi energiameridiaanide liigub ja mis juhtub, kui tekivad blokeeringud, mis ei lase energial vabalt liikuda.

*Quigong*i harjutused parandavad energia liikumist, pildil harjutus „taeva hoidmine kätel". Illustratsioon erakogust

Iidne Valge kure kompleks

„*Qigong*i saladuste" põhiosa moodustab iidne Valge kure harjutuste kompleks, mis treenib ühteaegu nii keha kui ka vaimu. Kompleksi efektiivsuse saladus peitub selles, et harjutused aktiveerivad energiavoolu kehas, mis mõjub tervendavalt ja tasakaalustavalt.

Autor on kompleksi jaganud hõlpsasti omandatavateks osadeks. Igale osale on pühendatud neli lehekülge. Esmalt kirjeldab Angus Clark põhjalikult iga liigutust. Kirjeldusi täiendavad fotod. Kuid autor ei piirdu sellega. Ta jagab näpunäiteid, mis aitavad iga harjutust perfektselt sooritada. Samuti selgitab ta seda, mida peaksite iga liigutust sooritades visualiseerima, et maksimaalselt aktiveerida energiavoolu kehas.

„*Qigong*i saladustes" tutvustatud harjutustekompleksi eelis on, et see sobib kõigile: noortele ja eakatele, tervete ja haigetele. Harjutused on üsna leebed ega nõua suurt füüsilist pingutust, ent annavad suurepäraseid tulemusi, kuna mõjutavad teie energiakeha.

_Qigong_i saladusi
Angus Clark
tõlkinud Maria Drevs
224 lk
pehme köide

Ilmunud

Pliiats minu käes
Monica Dengo
toimetanud
Margit Ross
132 lk, pehme köide

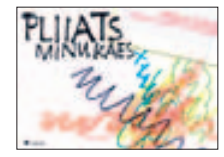

Uudne raamatu mõõtu kirjavihik. Käekiri on omamoodi kunstiline vorm: paberile tõmmatud joones on oma rütm ja muusika, iga tähe kujus ja proportsioonides harmoonia. Sellepärast on ka kogu vihik kujundatud käsitsi, kasutajal on küllalt ruumi, et ise luua ja harjutada. Vihiku adressaat on lasteaialaps, kes teeb alles esimest tutvust tähemaailmaga, või algklassiõpilane, kes juba järjekindlalt käekirja harjutab. Paber on valitud nii, et saab kasutada erisuguseid vahendeid: värvi- ja viltpliiatseid, rasvakriite ja pastelle, samuti akvarelle või guašše.

Näputööd 4. Heegeldatud äärepitsid
Liina Meresmaa
64 lk , pehme köide

Imetleme vanaemade heegeldatud voodikatete, kardinate, käterättide jne äärepitse. Esivanemate töö on austust ja lugupidamist vääriv ning ergutab meidki ilusaid pitse heegeldama. Näputööd, esialgu neli väikest vihikut, on mõeldud igat masti käsitööhuvilistele: käsitööõpetajatele ja nende õpilastele koolis või huviringis, lastele ning täiskasvanutele, olgu nad päris algajad või juba oskajad. Mustrid on lihtsad ega käi kellelegi üle jõu.

Ilmunud

Nädal täis laupäevi
Paul Maar
tõlkinud Käbi Stolovitš
144 lk
kõva köide

Paul Maar on üks tänapäeva Saksamaa armastatumaid lastekirjanikke. Ta sündis Schweinfurtis 1937. aastal, õppis kunstiajalugu ja maalimist, töötas esialgu kunstiõpetajana. Paul Maar on illustreerinud nii enda raamatuid kui ka teiste autorite teoseid. Ta on saanud mitmeid olulisi kirjandusauhindu. Raamatus „Nädal täis laupäevi" alustab oma seiklusi kärssninaga olend Laupa, kes on kartmatu, isegi häbematu ja ütleb alati kõik välja, mida ta arvab. Laupa-lood on Saksamaal väga populaarsed ja leidnud tee ka kinolinale. Selles raamatus satub Laupa ühel laupäeval tagasihoidliku ja häbeliku härra Taskuõlle juurde. Härra Taskuõlu üritab alguses lärmakast külalisest lahti saada, kuid aja möödudes saavad nad suurteks sõpradeks. Lõpuks saab Härra Taskuõlu Laupa abiga üle oma kohmetusest ja muutub enesekindlaks inimeseks.

Saturni rõngad
W.G. Sebald
tõlkinud Mati Sirkel
247 lk
pehme köide

„Saturni rõngad" (ilm. 1995) on erilist laadi reisikiri. Jalgsi matkab kirjanik läbi Suffolki krahvkonna lillade nõmmemaastike Inglismaa idarannikul, vaatleb lagunenud maalosse, ajab juttu vanade mõisaomanikega ja tihtipeale satub oma teel imepäraste lugude jälgedele. Nii räägib ta viktoriaanlike losside hiilgeaegadest, jutustab Joseph Conradi elust, meenutab vikont de Chateaubriand'i uskumatut armastuslugu ja jälgib Euroopa siidikasvatuse ajalugu kuni algallika, Hiinani välja. Selges ja täpses keeles protokollib ta ka vaikseid katastroofe, mis inimeste vägivaldse sekkumise tõttu selles kõrvalises kandis on aset leidnud. Nii muutub jalgsimatk viimaks rännakuks läbi kultuuri ja looduse allakäiguloo, kaasaandena veel üks mõõde valitud fotode kujul. Täiesti muu seas sünnib iseäralike brittide portreede kaudu armastav auavaldus inglise veidriku tüübile.

Mina ja Kaminski
Daniel Kehlmann
tõlkinud Kristel Kaljund
147 lk
pehme köide

Kehlmanni eesti keeles ilmuvatest järjekorras kolmas romaan, väga irooniline „Mina ja Kaminski" tõi autorile rahvusvahelise kuulsuse. Raamatut on kirjeldatud kui omamoodi *roadmovie*'t, kus sündmused võtavad ikka ja jälle ootamatu pöörde ning keskmes on tõde ja vale, manipuleerimine, moraal ja kunst. Saksamaal menuromaaniks saanud teos käsitleb kriitiliselt kunsti ja selle subjekte, müüte ja tegelikkust, kuulsust, vanadust, surma ja surematust.

Peapööritus, mis lummab ja võtab jalad maast lahti

Mati Sirkel

Kui 1944. aastal sündinud W. G. Sebald poleks täpselt kümne aasta eest autoõnnetuses surma saanud, oleks ta kindlasti üks parimaid elavaid saksa kirjanikke ja tõenäoline kandidaat Nobelile, kui mitte juba selle saanud. Ehkki ta töö jäi pooleli, kehtib eelöeldu ka selle põhjal, mida ta jõudis kirjutada. „Peapööritus. Tunded" on tema esimene, 1990. aastal ilmunud proosaraamat – esimene (ja tõlkija meelest omapäraseim) neljast ilmunud pikemast teosest, mis kõik on nüüd ka eesti keeles kättesaadavad.

Raamatu neli lugu räägivad peapööritusest mällu ja minevikku, kuid inimhingegi salapärasse vaadates – peale minajutustaja Viinis ja Itaalias ning Baierimaal kodukandis kogevad seda Henry Beyle alias Stendhal ja dr K, kelle taga pole raske ära tunda Franz Kafkat. Kafka lühiloo „Jahimees Gracchus" kujundid on kogu raamatut läbiv juhtmotiiv, mis häälestab terviku ja hoiab seda koos.

Sebaldi lumm lähtub eeskätt tema keelest ja kohati samuti pead pööritama panevast lausest, kuid ka oskusest võimendada kujundit sellise sisendusmäärani, et lisa võivad anda ehk vaid meditatiivsed fotod ja reprod, millel on tähtis osa kõigis tema raamatuis. Enne-

W. G. Sebald.

kõike minevikku suunatud pilk ei saa teha optimistiks – nõnda on loomulik jõuda iidse äratundmiseni: *sic transit gloria mundi*, ehk siis sumeda melanhooliani püsiva tundeseisundini.

Nii juhtub ka Sebaldiga, kes ei hellita erilisi lootusi tuleviku suhtes, mis kasvab ju välja sellisest minevikust, nagu tema seda näitab. Kirjutamisel on palju vorme; kuid üksnes kirjanduslikus vormis, kõrgemal faktide registreerimisest ja teadusest on võimalik katse midagi taastada – on Sebald öelnud. Ja seda väidet on ta oma loominguga hiilgavalt tõestanud.

Lisaks on samalt autorilt eesti keeles ilmunud: „Väljarändajad" (2002), „Austerlitz" (2009) ja „Saturni rõngad" (2011).

Peapööritus. Tunded
W. G. Sebald
tõlkinud
Mati Sirkel
181 lk, pehme köide

Ebastandardsed memuaarid

Mihhail Lotman

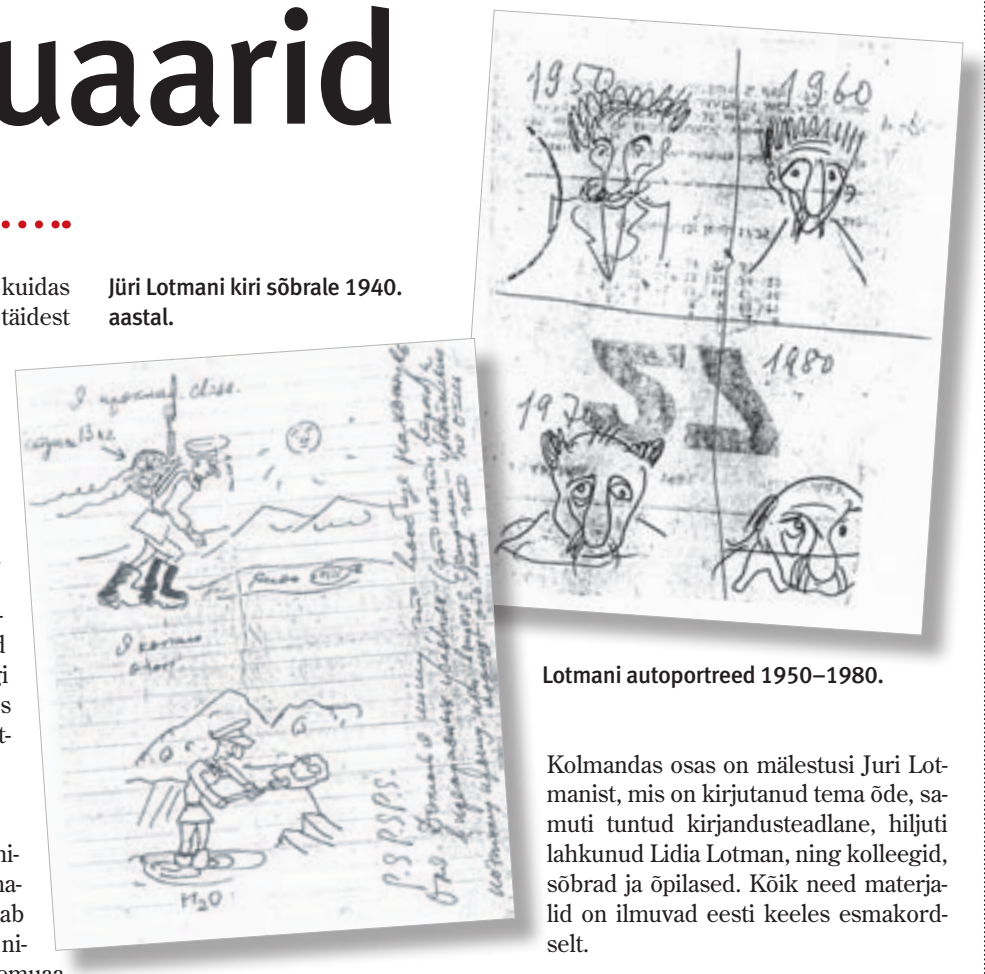

Jüri Lotmani kiri sõbrale 1940. aastal.

Lotmani autoportreed 1950–1980.

Raamatu lugeja saab teada, kuidas rindeolukorras vabaneda täidest („ei tea, kes oli see geenius, kes leiutas selle lihtsa ja lollikindla abinõu, aga ta vääriks ausammast", lk 62), kuidas ränk ropendamine aitab rindel kõige kriitilisemates olukordades, kuidas käituda kahurväe miinipildujate tule all jänesega ninapidi kokku sattudes, kuidas joonistada suurte juhtide portreid, jaotades nende nägusid ruudukesteks, ning mõndagi muud huvitavat ja õpetlikku, mis ei pruugi olla esimesed Juri Lotmaniga assotsieeruvad asjad.

Terased mittememuaarid

Lotmani sõjamälestusi on juba nimetatud kõige ebastandardsemateks memuaarideks ja autor annab endale sellest täiel määral aru, nimetades oma mälestusi mittememuaarideks. Lugeja ei leia nendest üksnes mälestusi, vaid ka teraseid kulturoloogilisi tähelepanekuid (nt suhtumist alasti kehasse Vene ja Saksa sõjaväes ning peakattesse vene ja euroopa kultuuris, kuidas see on seotud vanusesemiootikaga jpm).

Mina, kes ma olen lapse- ja noorpõlves kuulnud isa jutustusi sõjast, võin hinnata veel ühte aspekti: seda, mis jäi kirja panemata. Juba lapsepõlves panin tähele, et meeste ja naiste seltskonnas räägib isa sõjast erinevalt: isegi ühtedel ja samadel episoodidel on erinevad rõhuasetused.

Näiteks ei meeldinud talle naiste seltskonnas rääkida sõjatraagikast: kuidas hukkusid tema sõbrad, kuidas Saksa tank neist roomikutega üle püüdis sõita, kuidas ta ise tankis põles, kuidas ta sõja algul pidi surema furunkuloosi, kuidas ta mürsult peaaegu täistabamuse sai – päästis see, et ta viibis soos, mürsk aga plahvatas sügaval maa all, paisates ta õhku ja tekitades talle raske põrutuse. Need mälestused dikteeris ta oma õpilasele Jelena Pogosjanile (praegu Alberta Ülikooli professor Kanadas), ja neis on väga selgelt näha esiteks püüet vältida igasugust dramatismi, teiseks aga tema eneseirooniat.

Lotmani teine külg

Juri Lotmani teaduslikud ja populaarteaduslikud tööd on Eesti lugejale juba päris hästi kättesaadavad ning nende tõlkimine ja väljaandmine jätkub. Kuid Lotmani isiksus, tema elulugu, vaated ja arvamused on jäänud tagaplaanile. Seda lünka püüab nüüd vähemalt osaliselt täita „Jalutuskäigud Lotmaniga".

Raamat ei ole pühendatud mitte niivõrd Juri Lotmani teadustegevusele ja elu akadeemilisele poolele, selle eesmärk on näidata teda teisest küljest, eluloolisest ja isegi olmelisest. Raamat esitleb Juri Lotmanit inimesena, sellisena, nagu teda nägid kolleegid ja sõbrad, kellega ta tihedalt läbi käis, samuti tema õpetajaid, ja tema tõekspidamisi tema enda sõnavõttude kaudu. Raamatus sisalduv memuaarne ja elulooline ainestik on oluliseks allikaks tulevasele Lotmani biograafiale.

„Jalutuskäigud Lotmaniga" koosneb kolmest osast. Sellest esimese moodustavad Lotmani mälestused, nii oma elust kui ka õpetajatest – väljapaistvatest Leningradi Ülikooli filoloogidest. Teises osas on mõningad Juri Lotmani sõnavõtud ja eestikeelsed intervjuud, mis on juba ilmunud Eesti perioodikas, kuid ei ole praegu hästi kättesaadavad.

Kolmandas osas on mälestusi Juri Lotmanist, mis on kirjutanud tema õde, samuti tuntud kirjandusteadlane, hiljuti lahkunud Lidia Lotman, ning kolleegid, sõbrad ja õpilased. Kõik need materjalid on ilmuvad eesti keeles esmakordselt.

Fotod esmakordselt avalikkuse ees

Raamat on rikkalikult illustreeritud, kusjuures enamik selles sisalduvaid fotosid ja jooniseid Juri Lotmani arhiivist avaldatakse esmakordselt. „Jalutuskäigud Lotmaniga" on TLÜ kirjastuse seeria „Bibliotheca Lotmaniana" teine üllitis. Esimene, venekeelne „Kultuuri ennustamatud mehhanismid", on Juri Lotmani viimane monograafia, milles ta arendab edasi „Kultuuris ja plahvatuses" esindatud ideid. „Bibliotheca Lotmaniana" plaanides on avaldada nii Juri Lotmani ja tema abikaasa Zara Mintsi arhiivimaterjale (arhiiv moodustab TLÜ Eesti Semiootikavaramu) kui ka uurimusi, mis on seotud Juri Lotmani teadustöö jätkamise ja arendamisega.

Jalutuskäigud Lotmaniga
koostanud Mihhail Lotman
sari „Bibliotheca Lotmaniana"
546 lk, pehme köide

ilmunud

Hullunud Pilv
Ikkyū Sōjun
tõlkinud Rein Raud
sari „Bibliotheca Asiatica"
75 lk, pehme köide
Ikkyū Sōjun (1394-1481) oli samaaegselt nii institutsioonides jäigastunud budismi halastamatu kriitik kui ka kõiki tavanorme põlastav skandalist ja kompromissitult oma eetilisi väärtusi ülal hoidev elunautija. Tema „kalaturgude, kõrtside ja lõbumajade" *zen* on leidnud parima väljenduse rohketes värssides.

Gilgameši eepos
tõlkinud Amar Annus
sari „Bibliotheca Antiqua"
242 lk, pehme köide
Aegade hämarusest pärineva eepose alged ulatuvad varasesse Sumerisse, lõplik teisend kujunes umbes 650 e.m.a ja säilus savitahvleil Assüüria pealinna Niinive varemeis. Eepos oli tuntud ja hinnatud arvukais iidseis Lähis-Ida keelkondades ja kultuurides, eriti sumeri, akkadi, paabeli ja hetiidi orbiidis.

Armastus, vihkamine ja vastuseis: uurimusi filosoofiast, poliitikast ja kirjandusest
Leonidas Donskis
sari „Bibliotheca Controversiarum"
368 lk, pehme köide
Millised on avatud ja suletud ühiskonnad? Kuidas tekivad vandenõuteooriad? Mida kujutavad endast utoopiad kui sotsiaalsed müüdid? Kohati lahkab Donskis ka päris konkreetseid kultuurinähtusi nagu geenius või intellektuaal, ning jõuab lõpuks ka sõpruse ja armastuse kultuuritüpoloogiateni.

Dilemmas of Identity
George Schöpflin
sari „Quaesitum compertumque"
384 lk, pehme köide
Pakkudes unikaalset lähenemisviisi identiteedi rolli mõistmiseks, on teoses keskseteks mõisteteks identiteet ja rahvuslus. Raamatu vaateväli on äärmiselt lai sidudes identiteedimõistet näiteks võimu, kogukonna ja globaliseerumisega. Samal ajal vormivad argumendid ja konkreetsed näited teooria terviklikuks.

A Brief History of Sexuality in Premodern Japan
Saeko Kimura
sari „Bibliotheca Asiatica"
132 lk
pehme köide
Lühike ajalooline käsitlus seksuaalsusest varasemas Jaapani ühiskonnas. Autor, Jaapani Tsuda Ülikooli dotsent, toetub muuhulgas õukonnakirjandusele, vanadele kirjarullidele ja budistlikule kunstile.

Непредсказуемые механизмы культуры
Ю. М. Лотман
Sari „Bibliotheca Lotmaniana"
234 lk
pehme köide
Oma elu lõpus dikteeris Lotman üleskirjutamiseks raamatu „Kultuuri ennustamatud mehhanismid", mis täiendab autori kokkuvõtvat teost „Kultuur ja plahvatus". Käsikirja erinevate versioonide ja muude arhiivmaterjalide põhjal on väljaandjad rekonstrueerinud autori versiooni keerulise avaldamislooga monograafiast, mis kaasaegsele lugejale tänaseni tuttav ei olnud.

Марк Алданов и Лев Толстой: к проблеме рецепции
Олеся Лагашина
sari „Humaniora"
266 lk
pehme köide
Lev Tolstoi ideede retseptsioon vene eksiilikirjaniku Mark Aldanovi loomingus. Aldanov on üks tuntumaid vene eksiilikirjanikke ja ajalooliste romaanide autoreid. Nõukogude ajal olid tema raamatud Venemaal keelatud ning jõudsid vene lugejani alles 1980. aastate lõpul.

Baltic Suicide Paradox
Airi Värnik, Merike Sisask, Peeter Värnik
sari „Vita Salubris"
76 lk
pehme köide
Suitsiidimüsteerium on inimkonda kõikidel aegadel ja erinevates ühiskondades põhjuseid otsima sundinud. Viimase poolsajandi jooksul on probleemi põhiliselt uuritud tugeva demokraatiatraditsiooni ja arenenud turumajandusega riikides. Käesolev raamat koondab tuntud uurijate ideed ja selgitused suitsiidi kohta Balti riikides.

Teadlase elukutse kui missioon ja pühendumine

Max Weber

Rein Ruutsoo

Käesolevasse raamatusse koondatud eeseed on 20. sajandi Euroopa poliitiliste draamade, aga laiemalt demokraatia kriisi suhtes märgilise tähendusega. Ehkki õppekavades on Weber esiplaanil kui ratsionaalse (bürokraatliku) valitsemise teoreetik, oli Weber eelkõige selle kriitik. Poliitiku ja teadlase kui „elukutse" probleemi kilbile tõstmise taga on tegelikult küsimus sellest, kuidas võiks poliitiline eliit olla ka ühiskonna vaimueliit.

Weber otsis vastust samale küsimusele kui Carl Schmidt: kuidas „vaimustada", või eesmärgistada poliitika, et see ei manduks äriks pragmaatiliste valijate häältega.

Liberaalsele demokraatiale on poliitiku tegevuse väärtustatus või väärtussihistatus põhiküsimus. Ka tänases Eestis küsime: kus on ja millised on meie järgmised suured eesmärgid? Sama tuttav on pidev hädaldamine/muretsemine, et pole kandidaate, kelle poolt hääletada. Karl Schmidtist (kelle populaarsus aina kasvab), tegi juhikultusliku poliitikakäsitluse edendamine ühe totalitarismi eestkõneleja. Mõnede Weberi tõlgendajate kohaselt arendas temagi vastumürgina pleebsi võimule „juhikeskse demokraatia teooriat".

Kuid Weber jäi siiski liberaaliks. Tema vaadete paatos on kokku võetud sõnades „kutsumus" ja „elukutse". Nendel sõnadel on Weberi töös võtmetähendus. Elukutse on ELU KUTSE. Sõna religioosne varjund või taust osutab vastutusele, pühendumisele jne, mis peaks kaasnema teadlase ja poliitiku elu valimisega. Poliitikuks olemine ei ole kohatäitmine, see on missioon.

Päriliku aristokraatia asemel moodsas demokraatias poliitikute ja teadlaste „klassi" esilekerkimine rahva seast, kui sellel pole piisavalt loovust (karismat), ohustab võimu stabiilsust ja legitiimsust. Demokraatia põhiline ülesanne on vaimselt iseseisvatele poliitilistele liidritele ligipääsu kindlustamine võimu juurde. Weberi demokraatiakäsitlus seisab kindlasti lähemal „aristrokraatiakeskele demokraatiale" kui juhikesksele demokraatiale. Selles mõttes on Weber vastumürk populistlikule totalitarismile.

Poliitika kui elukutse ja kutsumus. Teadus kui elukutse ja kutsumus
Max Weber
tõlkinud Jaan Isotamm, Henn Käärik, Kaia Sisask
sari „Bibliotheca Controversiarum"
170 lk, pehme köide

Rekordid paeluvad meid ikka ja jälle

Kas teadsite, et orhidee võib kaaluda kaks tonni, et ühe taime juuresüsteem võib olla 622 km pikkune ning et mõne taime vanuseks loetakse koguni 100 000 aastat? Või seda, et maailma raskeim kartul kaalub 11,3 kg ja porgand võib kasvada ligi kuue meetri pikkuseks? Või kas teadsite, et mõni taim võib inimese või looma surnuks kõrvetada ning peatada isegi ründava karu?

Rekordid on inimesi paelunud läbi aegade. Ikka on tahetud teada, millised on kõige suuremad, millised kõige väiksemad, millised kõige mürgisemad taimed. Taimi on ritta pandud nii- ja naapidi, järjestuse üle on vaieldud ja jäädaksegi vaidlema. Rekordid tulevad ja lähevad, igal hetkel võib sündida uus ning kindlasti on nii mõnigi käesolevas raamatus kirjapandud rekord juba purustatud, sest taimed, nagu kõik elav, on igaveses liikumises ja muutumises.

Raamat „Kuulsad ja kummalised taimeriigis" tutvustab maailmakuulsaid rekordtaimi ning taimemaailma iseäralikke ja kummalisi isendeid, kellega kohtumine on nii mõnegi taimetarga sõnatuks võtnud.

Sellest raamatust saate teada, millised on kõige vastupidavamad taimed, millistel on kõige suuremad lehed ja millistel kõige väiksemad õied; millised on kõige mürgisemad ja millised kõige magusamad; millistest taimedest on abi ilmakaarte määramisel; millist teravilja saab kasvatada kõige kaugemal põhjas; millise puu puidust valmistatakse hambaharju ja troopikakiivreid ning millise puu puidust on tehtud maailma vanimad ehitised; millise puu puit on nii kõva, et kohalikud inimesed nimetavad teda kirvemurdjaks.

Lisaks saate raamatust, mille autorid on Tallinna Botaanikaaia kauaaegsed töötajad, teada veel palju muud huvitavat ja vaimustavat, aga ka jahmatamapanevat maailma taimede kohta.

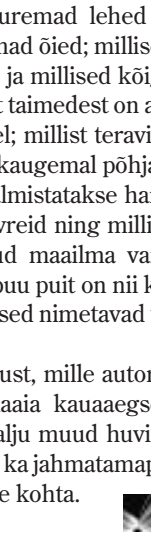

Kuulsad ja kummalised taimeriigis
Urmas Laansoo, Taimi Puusepp, Krista Kaur
288 lk, kõva köide

Titaanjuur (*Amorphophallus*) FOTO RAAMATUST

ilmunud

Linnuelu aabits
koostanud Eesti Ornitoloogiaühing
64 lk
kõva köide
„Linnuelu aabitsas" on esmakordselt kokku võetud teadmised talvistest aialindudest. Lisaks lindude toitmise, toiduvaliku ja toidumaja ehitamise juhistele saate teada, kas ja miks on vaja linde toita, miks linnud rändavad ning kust tulevad meie talvised aialinnud. Muu hulgas üllatute, et ka rasvatihane ja vares on rändlinnud. Samuti leiate raamatust kolmeküme talvise aialinnu tutvustuse ja joonistuse.

Eesti kroonil kroonitud. Meie krooni ilu ja sisu
koostanud Loone Ots
176 lk
kõva köide
See raamat räägib Eesti krooni lugu, mida võiks võrrelda suure pere saagaga. Üks mõte hargneb paljudesse suundadesse, ulatub üle mitme aja ja äratab vaheldumisi erisuguseid tundeid. Miks näevad kroonid meie käes ja kotis välja just sellised, nagu need on? Millega saab siduda krooni vaimset väärtust? Milline on olnud oma raha sõnum? Millest jutustavad pildid rahatähtedel ja kes on nende autorid? Raamat on illustreeritud rohke foto- ja pildimaterjaliga, mis tutvustab Eesti krooni läbi aegade.

Kristina
Kristina Šmigun-Vähi, Jaan Martinson
288 lk, kõva köide
Varem pole ükski sportlane rääkinud oma elust, võitudest ja kaotustest, tunnetest ja emotsioonidest nõnda avameelselt. Raamat annab Kristinast pildi kui tavalisest Eestimaa tüdrukust, kel on oma pahed ja nõrkused, kuid kes julges mõelda suurelt ja täitis oma unistused. Ent unistustemaale jõudmise eest tuleb maksta ränka hinda. Kristina kirjeldab rõõme ja läbielamisi nende veerandsaja aasta jooksul, mil ta suusatamises on olnud, selgitades taustu ja tagamaid, mis seni varju jäänud. Lisaks avaneb paljudelt saladustelt katteloor.

Ebatavaline ja ähvardav loodus
Mehis Heinsaar
154 lk, pehme köide
Mehis Heinsaar on avaldanud seni viis raamatut: kaks jutukogu, kaks romaani ja luuleraamatu. Oma elamise aega jaotab ta võrdsetes kogustes Tartu ja Mulgimaa vahel. Olles pälvinud küll mitmeid kirjandusauhindu ja saavutanud tunnustatud kirjaniku staatuse, tunneb autor siiski üha tugevamat tõmmet tihnikute poole. Raamat „Ebatavaline ja ähvardav loodus" sisaldab 28 juttu, mis viivad lugeja kummalisse maailma, kus juhtub kummalisi asju. Kõik on nagu päris, aga pole ka. Tuntud ja tundmatud tegelased käituvad ootamatult. Või siiski mitte?

Mitte sõjaromaan, vaid filmistsenaarium

Lauri Törni on legend. Elurõõmsast Viiburi poisist kasvas sõjasangar ja üksus Törni kartmatuks juhiks saanud karmi käega ohvitser. Venelased pakkusid Jätkusõja ajal tema pea eest kolme miljoni marga suurust tasu, soomlased aga autasustasid teda Mannerheimi ristiga. Pärast sõjategevuse lõppu sõitis Törni allveelaeval Saksamaale ja talle mõisteti selle eest kuue aasta pikkune vanglakaristus. Ta siirdus julgeolekupolitseist jälitatuna Rootsi kaudu Venezuelasse ja hüppas ühel ööl Mehhiko lahel laevalt merre.

Ühendriikides sai Lauri Törnist Larry Thorne. Karismaatiline erivägede ohvitser ronis mägedes, hüppas langevarjuga, kihutas võidu sportautol ja viis läbi päästeoperatsiooni Iraanis. Thorne'i peeti kommunistide agendiks ja LKA püüdis teda enda teenistusse värvata. Müsteerium sai lõplikult valmis siis, kui Thorne Vietnami sõja ajal üht salajast ülesannet täites 1965. aastal kopterilennul kaduma jäi.

Rohkem kui kolmkümmend aastat hiljem rändasid viis soomlast peaaegu ligipääsmatusse džunglisse. Soome-Ameerika ekspeditsioon tegi kindlaks ja uuris läbi katastroofipaiga kõrge mäe harjal ning 2003. aastal maeti Törni viimaks sõjaväeliste austusavalduste saatel Arlingtoni kalmistule.

Kari Kallonen ja Petri Sarjanen on ajanud jälgi džunglis ja uurinud arhiive nii Soomes kui ka Ühendriikides. Nad lasevad kõnelda ka sugulastel, Törni

Larry Thorne Vietnamis. FOTO RAAMATUST

jäägritel ja rohelistel barettidel. Lisatud on salajasi ettekandeid, sõnum surnud kallimalt, viimase lennu ainulaadne kaart ja haruldast pildimaterjali. „Legend" on ühe uskumatuna näiva eluloo kirjeldus ning läbi kolme maailmajao kulgev hoogne seiklusjutt, mis naaseb viimastes peatükkides uduhõlmas džunglimäestikku.

Legend
Kari Kallonen, Petri Sarjanen
308 lk
kõva köide

Kolmanda Riigi eliitüksused: vaprus ja teadus käsikäes

Adolf Hitleri sõdurid on läinud ajalukku kui 20. sajandi ühed vapramad võitlejad. Teise maailmasõja esimesel kolmel aastal (1939–1942) sööstsid nad ühelt võidult teisele. Ja kui sõjaõnn Kolmanda *Reich*'i vastu pöördus, jätkasid nad kangekaelselt võitlust, et vältimatut kaotust edasi lükata. Füüreri parimad sõjatehnika asjatundjad, kindralid, sõdurid, meremehed ja õhuväelased koondati sageli eliitüksustesse ning varustati eesrindliku tehnikaga.

Kolmanda *Reich*'i tippajal, 1942. aasta sügisel, olid Hitleri väed Volga ääres, tungisid Kairo suunas, domineerisid Balkani poolsaarel ja olid okupeerinud Lääne-Euroopa Püreneedest Arktikani. Saksa allveelaevad uputasid vaenlase aluseid Ameerika idarannikul. Kolm aastat hiljem oli füüreri „tuhandeaastane riik" varemeis, punaarmeelased heiskasid punalipu purustatud Berliini kohale ja kohtusid Reini alt edasi tunginud liitlastega.

Hitleri esimene reaktsioon ebaõnnestumisele Moskva all 1941. aasta detsembris oli uute, temale ülilojaalsete üksuste moodustamine. Need pidid andma tema nõrgenenud armeele uut energiat. Füürer oli veendunud, et tema kindralitel napib vajalikku otsustavust pidada totaalset sõda. Nii pöördus ta Relva-SSi ning nende armeeüksuste poole, kes olid valmis võitlema viimase meheni. Nood lähtusid truudusevandest füürerile ja võitlesid fanaatiliselt ka vaenlase jõudude suure ülekaalu korral.

Samal ajal oli Hitler veendunud ka selles, et Saksa teadlased ja insenerid suudavad pakkuda lahendusi tema ees seisvatele probleemidele ning aitavad sõda võita. Nii formeeritigi eriüksused, mis pidid uued relvad lahinguväljale viima. Neisse üksustesse koondati parimad lendurid, raketieksperdid, tankimeeskonnad ja allveelaevnikud. Nad olid Kolmanda *Reich*'i tehniline eliit ja ühed esimesed sõdalased ajaloos, kes toetusid vaenlase võitmiseks nii sõjalisele vaprusele kui ka teaduse saavutustele.

Paljud Saksa üksused pälvisid oma vaprusega legendaarse kuulsuse. Oma imetlusväärset vahvust näitasid üle jõu käivate ülesannete täitmisel Relva-SSi soomusdiviis „Leibstandarte Adolf Hitler", välismaalastest koosnevad leegionid, Karl Dönitzi allveelaevad ja teised üksused. Nende kaotused olid hirmuäratavad, kuid nad naasid üha uuesti ja uuesti võitlusse ka siis, kui teadsid, et sõda on kaotatud.

Sellisel üksusel nagu näiteks diviis „Grossdeutschland" aitas lahinguis edu saavutada nii sõdurite professionaalsus kui ka tõhus strateegia ja ohvitseride juhtimisoskus. Need olid mehed, kes suhtusid sõdimisse väga tõsiselt. Kurt Studenti langevarjurid ja Erwin Rommeli 7. tankidiviis olid väljapaistvad mitte ainult oma oskustelt, vaid ka selle poolest, et juurutasid uusi sõjapidamisviise. Blitzkrieg'i taktika teerajajatena uuendasid nad sõjakunsti ning vallutasid Hitlerile peaaegu kogu Euroopa.

Teised üksused muutusid elitaarseks, kuna nad olid varustatud parimate ja eesrindlikumate relvadega. Tankidega Tiger või 88-millimeetriste õhutõrjekahuritega relvastatud väeosad olid lahingute võitjad. Pealetungil olid nad esirinnas ning kaitses moodustasid kindlaid bastione. Nendes üksustes teenisid parimad saadaolevad mehed.

Käesolev raamat vaatleb lähemalt eliitüksustesse kuulunud võitlejaid, nende relvi, varustust, komandöre, taktikat, võite ja kaotusi.

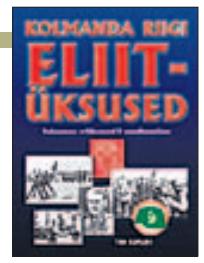

Kolmanda Riigi eliitüksused: Saksamaa eriüksused II maailmasõjas
Tim Ripley
214 lk, kõva köide